

de ADRIANA POPESCU

Paul Everac

(IV)

1972, 4 decembrie — *UN FLUTURE PE LAMPĂ*, piesă în două părți.

Teatrul Național din București. Regia : Horea Popescu. Costumele : Gabriela Nazarie ; asistent de regie : Lia Niculescu. Cu : Ioana Bulcă, Matel Alexandru, Victor Rebengiuc, Cella Dima, Ilina Tomoroveanu, Gheorghe Cozorici, N. Gr. Bălănescu, Em. Petruț, George Mottol, Florin Piersic, Marin Moraru, Forry Etterle, Gheorghe Dinică, Nelly Sterian, Nicolae Brancomir, Emil Botta, Damian Crișmaru, Aimée Iacobescu, Constantin Diplan.

Piesa s-a mai jucat la Teatrul Național din Timișoara și la Brașov.

„Eroul noii sale piese nu mai caută căile integrării în mediu, soluțiile care să-i permită o netezire a barierelor ce îi stau în calea realizării sale ; el nu mai vrea să fie în concordanță cu societatea la careia îi aparține, ci crede că împlinirea personalității sale, setea sa reală de a acționa „nestingherit” se pot împlini alegând o altă lume, părăsindu-și țara.

Un fluture pe lampă reprezintă o curajoasă și matură dezbatere a unor probleme legate de atitudinea omului în viață, de aprecierea matură a faptelor noastre.” (Valeriu Râpeanu — „Contemporanul”, 8 decembrie 1972). „Inedit cu adevărat este de astă dată subiectul. Deschiderile lui ating resorturi umane și politice de mare profunzime, confruntările nu au loc între o mentalitate și alta, nu au în vedere simple vicisitudini ale firii omului, personajele acționează și trăiesc sub impresiile unei ideologii fundamentale deosebite de a noastră, infirmată de însăși rațiunea vieții, încât nici nu se pune problema recuperării lor, ci a demascării totale. De aici riguroasa și limpiditatea corolarelor teoretice, a dezbaterii, preferința pentru argument și angajarea desinitorie a

conștiințelor. (...) Totul se luminează și dobândește semnificație de pe poziția unui înalt patriotism, cu o participare afectivă din unghiuri dintre cele mai variate. Procesul e înscenat deopotrivă cazul și fondului lui ideologic.” (Ion Cocora — „Tribuna”, 18 ianuarie 1973)

Alte opinii : Radu Popescu — „România liberă”, 6 decembrie 1972 ; Valentin Silvestru — „România literară”, 7 decembrie 1972 ; Dinu Săraru — „Scînteia”, 10 decembrie 1972 ; M. Djentemirov — „Steagul roșu”, 12 decembrie 1972 ; Florin Tornea — „Teatrul”, 12/1972 ; Sanda Faur — „Flacăra”, 6 ianuarie 1972 ; D. Roman — „Astra” (Brașov) 1/1973 ; Alecu Popovici — „Pentru patrie” 1/1973 ; N. Carandino — „Tribuna”, 11 ianuarie 1973 ; Miruna Ionescu — „Viața Românească”, 17 ianuarie 1973 ; George Timcu — „Steaua”, 11/1973 ; G. Barbu — „Flacăra”, 13 aprilie 1974 ; Ion Cocora — „Orizont”, 14 februarie 1974, „Tribuna”, 24 ianuarie 1976 și „Teatrul” 3/1976.

1973, 29 septembrie — *CITITORUL DE CONTOR*, comedie tragică în două părți (în unele teatre s-a jucat sub titlul *Armistițiul cu diavolul* : la Brașov, Pitești, ș.a.).

Teatrul de Stat din Oradea. Regia : Nicoleta Toia. Scenografia : Liviu Răuțeanu. Cu : Ion Abrudan, Jean Săndulescu, Eugen Țugulea, Adrian Pinteș — student I.A.T.C., Simona Constantinescu, Anca Miere-Chirilă, Mia Popescu, Kati Gabor, Eugen Harizomenov.

Piesa s-a mai jucat în numeroase alte teatre din țară : Timișoara (Teatrul Maghiar de Stat — premiera la o zi după cea de la Oradea !), Birlad, Sfintu Gheorghe, Bacău, Pitești, Sibiu (secția germană), Brașov, Teatrul Mic (1978, în regia autorului).

„Identitatea Cititorului de contor, oscilarea sa între cele două planuri posibile ale literaturii, real și fantastic, ca într-o argheziană alternare de ceruri, marchează, de la primele secvențe, inteligența ascuțită a dramaturgului, sub raportul unei tehnici de șoc.

(...) Pretextul dramaturgic este o temă fundamentală a teatrului — omul și conștiința sa în disputa crâncenă a unui moment-limită." (Ionuț Niculescu — „Teatrul”, 3/1976).

„Este un eseu despre conștiință, despre momentul decisiv al confruntării cu tine însuși. (...) Paul Everac realizează cu eroul său experiența coborârii la punctul zero al existenței; o experiență, desigur, amară, marcată de violente traume psihice și fizice, fiindcă înainte de toate condiția jocului este renunțarea la autoînșelare, la orice ispită de a îndulci realitatea. Procesul este în fond de reabilitare a sinelui prin sine și de către sine.” (Ion Cocora — „Tribuna”, 11 octombrie 1973)

„E un ingenios joc al dramaturgului cu planurile realului și irealului, cu timpurile și caracterele, joc al cărui scop se conturează limpede într-un fel de semnal de alarmă menit a ne opri să ațipim în dulcea iluzie că tot ce dobîndim în această viață nu se plătește (...) E vorba, în fond, de o cercetare a căilor pe care omul contemporan poate ajunge la fericire sau, mai exact, un avertisment că, mergînd singur pe aceste căi, individul se poate trezi exact la polul opus. Nu e în întregime lipsită de didacticism demonstrația lui Paul Everac...” (Ștefan Oprea — „Mărtor al Thaliei”, Editura „Junimea”, Iași 1979, pag. 166—167)

Alte opinii: D. Chirilă — „Familia”, 10/1973; Alexandru Vaida — „Orizont”, 25 octombrie 1973; Valeria Ducea — „Teatrul”, 10/1973; Doru Moțoc — „Scînteia tineretului”, 1 noiembrie 1973; Al. I. Friduș — „Cronica”, 2 noiembrie 1973; Valeria Ducea — „Teatrul”, 5/1974; Natalia Stancu — „Scînteia”, 1 iunie 1974; Dan Giurea — „Argeș”, 1/1976; Ileana Lucăciuc — „Săptămîna culturală”, 5 martie 1976; Natalia Stancu Atanasie — „Scînteia”, 6 martie 1976; Bogdan Ulmu — „România literară”, 18 martie 1976; Romulus Diaconescu — „Tribuna”, 1 aprilie 1976; Aurel Bădescu — „Contemporanul”, 16 aprilie 1976; Victor Parhon — „Teatrul”, 1/1977; Doña Modola — „Steaua”, 1/1977; Traian Șelmaru — „Informația Bucureștilui”, 20 martie 1978; Ileana Lucăciuc — „Săptămîna culturală”, 7 aprilie 1978; Ioan Lazăr — „România literară”, 13 aprilie 1978; Radu Albala — „Teatrul”, 4/1978; Aurel Bădescu — „Contemporanul”, 12 mai 1978; N. Carandino — „Steaua”, 6/1978; Bogdan Ulmu — „Lucaefărul”, 10 iunie 1978 și „Teatrul” 3/1981.

În volume: Romulus Diaconescu — „Spații teatrale”, Editura „Scribul românesc”, Craiova, 1979, p. 260.

1973, 30 noiembrie — VIAȚA E CA UN VAGON ?

Teatrul Național din Craiova. Regia: Valentina Balogh. Scenografia: Vasile Buz. Cu Nicolae Radu, Petre Iliescu, Anatin, Elena Gheorghiu, Minerva Aureliu, Smaragda Olteanu, Valer Dellakeza, Lucian Albanezu, Constantin Sassu, Mihai Constantinescu, Radu Negoescu, Pavel Cîsu, Ileana Sandu, Maria Oiochină-Goanță, Marina Bașta, Viorica Popescu, Constanța Nicolau, Nae Gheorghe Mazilu, Vladimir Juravle, Anghel Popescu.

Piesa s-a mai jucat la teatrele din Arad, Sibiu, Teatrul Mic din București, Oradea etc.

„Piesa lui P. E. s-a vrut o apologie a bunului simț popular. Eroul său seamănă cu Păcală (un Păcală ardelean), e bun de gură, vlot și atent la ce se petrece în jur. Se prezintă el însuși ca un om obișnuit, ceea ce nu înseamnă că, în anumite împrejurări, nu poate fi socotit erou.” (Marius Roșescu „România literară”, 31 ianuarie 1974)

„...Everac a demonstrat, încă o dată, cât de felurit și de ascuțit îi e conștiința cu care trece de la lucrări pline de dramatism la tonul sugubăț al comediei, avînd totdeauna ceva de spus despre ziua de azi, de aici de la noi și de aiurea, prin intermediul unor personaje și împrejurări culese din peregrinările sale de-a lungul și de-a latul țării, cu pasiunea de a vedea cum merg treburile, pasiune care e prima condiție a unui scriitor pătăș la toate cîte se întîmplă, tovarăș cu Teodor Frențiu de la UVA. De aceea și sună atît de natural, de nefăcut, amplul monolog «cu ilustrații în text» — căci astă e piesa — al eroului lui Paul Everac, una din cele mai simpatice figuri ale dramaturgiei noastre, muncitor micalit și plin de bun-simț, minuiind cu un cuceritor umor popular floreta replicilor în disputele sale cu tot felul de... tovarăși de drum.” (Traian Șelmaru — „Premiera de așară”, Editura „Eminescu”, 1975, p. 209)

Alte opinii: Romulus Diaconescu — „Tribuna”, 52/1973 și „Ramuri”, 12/1973; Ion Cocora — „Tribuna”, 24 ianuarie 1974; M. Ionulescu — „Steagul roșu”, 27 ianuarie 1974; Radu Popescu — „România liberă”, 30 ianuarie 1974; Dinu Săraru — „Săptămîna culturală”, 1 februarie 1974; M. Bărbuș — „Contemporanul”, 1 fe-

bruarie 1974; *Coman Șova* — „Flacăra”, 16 februarie 1974; *C. Constantinescu* — „Luceafărul”, 23 februarie 1974; *D. Chirilă* — „Familia”, 2/1974; *L. Moldovan* — „Cronica”, 8 martie 1974; *M. Ionescu* — „Viața studențească”, 20 martie 1974.

1976, 4 noiembrie — *ACORID*, piesă în două părți.

Teatrul de Stat din Arad. Scenografia: Eva Györfy. Cu: Alexandru Morariu, Larisa Stase Mureșan, Liviu Mărtinuş, Gaby Daicu, Ion Costea, Mariana Müller, Gina Cazan, Taniuşa Manea.

Piesa s-a mai jucat la teatrele din Boşoani, Oradea şi la Teatrul Național din Bucureşti (15 septembrie 1977).

„Acord este un fel de al doilea „volet” al Fluturului...”

„Căci şi aici e vorba de noi şi de „ei”, de o confruntare, ce se produce, însă, în România, la noi acasă, între aceste două lumi, două societăţi, două concepţii şi moduri de viaţă. Cea burghez-occidentală fiind reprezentată de soţii Bonnard, cuplu francez al celei mai tipice burghezii, care, în cursul unui periplu turistic internațional, poposesc în România şi sînt găzduiţi de familia Oniţă, soţi şi copii mari, care reprezintă lumea noastră (...) Este o piesă de autor, o lungă dezbateră, ilustrată prin portrete, citeva excelente (pe acel al lui Gaspard Bonnard, tip al intelectualului-artist mic burghez al Franței de azi, superficial, sentimental dar practic, neurastenic, mizantrop, pesimist, ușor alcoolic, inteligent, vorbăreț și „grogard”, l-ar semna cu amindouă minile orice scriitor francez), unele cam statice, unele (înul) foarte pitoresc, o piesă în care spiritul autorului, ascuțit, cult, intelectualizat, popular, mustos, își dă liber curs, cu precizie, cu suplețe, cu forță.” (Rădu Popescu — „România liberă”, 20 septembrie 1977)

Alte opinii: Bogdan Ulmu — „România literară”, 27 ianuarie 1977; Florian Potra — „Teatrul”, 13/1977; M. Bărbuță — „Contemporanul”, 23 septembrie 1977; Fl. Tornea — „Scinteia”, 29 septembrie 1977; Ileana Lucactu — „Săptămîna culturală”, 7 octombrie 1977.

1977, 15 septembrie — *PIATRĂ LA RINICHI*

Teatrul de Stat din Oradea. Regia: Szómbati Gille Otto. Scenografia: Biró Géza. Cu: Ion Abrudan, Ion Mîinea, Nicolae Toma, Grig Schitcu, Marcel Segărcanu, Marcel Popa, Ion Martin, Maria-

na Vasile, Olimpia Mîinea, Alla Tăutu, Simona Constantinescu, Doina Urlăteanu, Anca Miere-Chirilă, Mariana Neagu, Florența Manea.

Piesa s-a mai jucat la teatrele din Baia, Timișoara, Tirgu Mureș, Satu Mare (secția maghiară), Teatrul „Ion Vasilescu” din București.

„Această piesă, cu adevăruri amare, cu tipuri bine individualizate, este un text destul de confortabil, fără adîncimi, cu multe alunecări în burlesc; dintr-o neascunsă plăcere epică, autorul și-a condus personajele în acțiuni tipice, urmărindu-le doar reacțiile exterioare”. (Ionuț Niculescu — „Teatrul”, 5/1978).

Alte opinii: Dumitru Chirilă — „Familia”, septembrie 9/1977; Romulus Diaconescu — „Ramuri”, 15 octombrie 1977; Radu Bădilă — „Luceafărul”, 20 noiembrie 1977; Antoaneta C. Iordache — „Orizont”, 24 noiembrie 1977; Bogdan Ulmu — „Teatrul” 1/1978; M. Bărbuță — „Teatrul”, 6/1978; Ion Toboșaru — „Consemnări. Artă teatrului contemporan”, București, A.T.M., 1982, p. 57—59.

1978, 10 noiembrie — *A CÎNCEA LEBĂDĂ*, povestire dramatică în două părți.

Teatrul Dramatic din Brașov. Regia: Eugen Mercus. Scenografia: Vasile Roman. Cu: Nicolae C. Nicolae, Mircea Andreescu, George M. Gridănușu, Paul Lavric, Ștefan Alexandrescu, Ion Jugureanu, Dan Dobre, Nicolae Manolache, Andrei Ralea, Victor Ionescu, Coca Bloos, Lavinia Teculescu, Virginia Itta Marcu, Constanța Comănoiu, George Maier.

Piesa s-a mai jucat la teatre din Timișoara, București — Teatrul Giulești, Teatrul Național din Tirgu Mureș — secția maghiară, Baia Mare, Teatrul Național din Cluj-Napoca și Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca.

„Aici nu e vorba de o aventură, de efectele adulterului, nici măcar de povestea tristă a unei iubiri. Aici e vorba de o criză sufletească, provocată de un stimulent oarecare, un stimulent al Vieții, care poate duce la o furtună morală, la o umanizare a omului prea închiruit în mecanisme unei existențe din care au dispărut sentimentele vii, proaspete, spontane, care nu mai cunoaște emoția, libertatea interioară, se- tea de nouate, visul, dansul. Mirea se umanizează prin iubire și renunțare, toți cei din jurul lui ar trebui să se umanizeze, prin înțelegere. Aici nu e vorba de a închide ochii, de a admite și a omologa o dezordine morală: aici e vorba de a rămîne solid înfipt pe solul moralei umane, dar a face să înflorească, odată cu ea, viața sufle-

tească și înțelegerea umană. ...maturitatea lui Everac (...) se vădește din plin în capacitatea de păstrare a tensiunii (care, odinioară, se pierdea, în piesele lui, cam după primul act), în desfășurarea crescândă a acțiunii pe tot parcursul poveștii, în autenticitatea vie a oamenilor, chiar cînd poartă o sarcină mai satirică sau mai didactică, în atmosfera de adevăr și organic, în dialectica ascuțită, în sinceritatea sufletească, în lirism și în sarcasm, în toate acestea, care fac din A cincea lebădă cea mai bună, pînă azi, operă a dramaturgului." (Radu Popescu — „România liberă”, 19 martie 1979)

„...după eroinele din Camera de alături (fata), din Ape și oglinzi — ca să nu le amintim decît pe acestea (deși pînă și în Ochiul albastru aflăm schița unui asemenea personaj), cu Dufy, autorul s-a întrecut pe sine. Sub raportul complexității, Dufy ne-o amintește pe Otilia, personajul lui G. Călinescu.” (N. Barbu — „Cronica”, 6 aprilie 1979)

(continuare de la p. 66)

țin, cu vorbe colțuroase (asta nu i-a plăcut lui Iacob Negruzzi !), gîfite, între două încrucișări de sabie. Bogdan e în vîltoarea luptei, își apără tronul cu viața. Nu vrea răpunerea prinșilor (Hulpe și Aron, acesta, în piesă, boier în sfat, nicidecum frate al domnitorului !). Se mulțumește să-i privească cu adînc dispreț... Slavici dorea să unească, sub aceeași coroană, frumusețea de caracter cu vitejia slujind dreptatea, și imaginează un profil eroic, exemplar sub raport moral, dar imposibil în vremea evocată.

După doi ani de domnie, Bogdan cade răpus de glonte de unul simbrîș al lui Aron, într-o „sală de petrecere”. Trece prin scenă, viforos, cu sabia în slujba tatălui, adolescentul Ștefan. Doamna Maria (în piesă, legendara Oltea !) și Ștefan pornesc în pribegie. Acest act final, al V-lea, nu-i departe de adevărul cronicarului Ureche. Vodă petrecea, fără apărare, la o nuntă, în satul Răusenii, în 15 octombrie 1451. E prins de ceata fratelui său Petru, zis Aron, și decapitat.

Dramatizînd cîteva episoade din letopiseț, în maniera slobodă a înaintașilor romantici, Ioan Slavici a dorit să facă „biografia” unui titlu istoric incert. Cu personaje relativ puține — judecînd după întinsele distribuții ale dramelor similare scrise în vremea lui —, el animă o acțiune fără ampolare, dar tipică pentru

„Există, în A cincea lebădă, fascinația adevărului revelat, refuzul constringerilor tabu, justificarea existenței prin iubire, căutarea echilibrului care aduce omului încrederea de a învinge alienarea, solitudinea care încarcerează.” (Al. Balaci în vol. Paul Everac — „A cincea lebădă”, Editura Eminescu, 1982, pp. 189—191)

Alte opinii : Ermil Rădulescu — „Astra”, 1 decembrie 1978 ; Virgil Munteanu — „Teatrul”, 12/1978 ; Ion Arieșanu — „Orizont”, 28 decembrie 1978 ; A. I. Brumaru — Caietul program al Teatrului Dramatic din Brașov, 1978 ; Radu Anton Roman — „România literară”, 22 martie 1979 ; Aurel Bădescu — „Contemporanul”, 23 martie 1979 ; Radu Albala — „Teatrul”, 3/1979 ; Doru Mielcescu — „Tribuna României”, 15 mai 1979 ; N. Carandino — „Steaua”, 5/1979 ; Ileana Berloghea — „Scînteia”, 22 iunie 1979 ; Augustin Cozmuță — „Steaua”, 4/1980 ; Constantin Cubleșan — „Tribuna”, 29 mai 1980 ; Valentin Dumitrescu — „Teatrul”, 7—9/1980.

acel veac. Piesa **Bogdan-Vodă** e cronică esențializată a unei domnii mușatine fără strălucire, domnie care uzează de mijloacele consacrate, deopotrivă de marile și micile păstorii, pentru dobîndirea și păstrarea hlamidei.

Accentul didactic pus de înnașcutul pedagog Slavici sporește farmecul acestui text pe nedrept uitat : innobilînd chipul lui Bogdan, dramaturgul involburează cu bună știință, pentru contrast, timpul și sufețele. Vremea redeşeptată trăiește scenic cu strania ei măreție tragică.

REPERE :

- Ioan Slavici : **Opere VI. Teatrul**. Text stabilit și note de I. D. Bălan, Ed. Minerva, 1972.
- Constantin C. Giurescu : **Istoria românilor**, vol. II, partea I. Ed. Fundațiilor, 1937.
- Grigore Ureche — **Letopisețul Țării Moldovei**, ed. P. P. Panaitescu, E.S.P.L.A., f.a.
- I. E. Torouțiu : **Studii și documente literare**, I și II, București, 1931 și 1932.
- **Istoria Românelor în date**. Coordonator C. C. Giurescu, Ed. Enciclopedică Română, 1971.
- V. Părvan : **Alexandrel-Vodă și Bogdan-Vodă, șapte ani din istoria Moldovei**, București, 1904.